

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

કે. જી. ખોસલા એન્ડ કંપની

વિરૂદ્ધ

કોમર્શિયલ ટેક્સ વિભાગના કમિશનર

૧૮ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૬

[મૂખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પી. બી. ગજેન્દ્રગડકર, ન્યાયમૂર્તિઓ શ્રી જેસી શાહ,

એસ. એમ. સિકરી, વી. રામાસ્વામી અને સત્યનારાયણ રાજુ]

કેન્દ્રીય વેચાણવેરાનો કાયદો, ૧૯૫૬ (૧૯૫૬નો ૬૪), કલમ-૫
(૨)-આયાત દરમિયાનનાં ધોરણો.

અપીલકર્તાએ બેલિજયમમાં તેના મુખ્ય એકમ દ્વારા ઉત્પાદિત એક્સલ બોડીના પુરવઠા માટે નવી દિલ્હીના નાગરિક પુરવઠા મહાનિદેશક સાથે કરાર કર્યો હતો. બેલિજયમમાં ખરીદદારો વતી માલની તપાસ કરવામાં આવી હતી પરંતુ

કરાર હેઠળ તેઓ ભારતમાં વધુ તપાસ કર્યા પછી અસ્વીકાર માટે જવાબદાર હતા. કરારના અનુસરણમાં અપીલકર્તાએ પેરામ્બુર અને મૈસૂર ખાતે દક્ષિણ રેલવેને એક્સલ-બોડી પૂરી પાડી હતી. સંયુક્ત વાણિજ્યિક કરવેરા અધિકારી મદ્રાસએ અપીલકર્તાની એ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે વેચાણ આયાતની પ્રક્રિયામાં હતું. તેમણે એવું માન્યું હતું કે ઉપરોક્ત વેચાણ આંતર-રાજ્ય વેચાણ હતું કારણ કે વિક્રેતા માલનો માલ મેળવનાર હતો અને ખરીદનારે ભારતમાં માલ આવ્યા પછી પણ તેને નકારી કાઢવાનો અધિકાર અનામત રાખ્યો હતો. તેમણે પેરામ્બુર ખાતે પુરવઠાના સંદર્ભમાં મદ્રાસ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ મૂલ્યાંકન કર્યું હતું અને મૈસૂર ખાતે પુરવઠાના સંદર્ભમાં સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ અન્ય મૂલ્યાંકન કર્યું હતું. અપીલકર્તાએ મૂલ્યાંકન સામે અપીલ દાખલ કરી હતી પરંતુ એપેલેટ આસીસ્ટન્ટ કમિશનરે તેને નકારી કાઢી હતી. ટ્રિબ્યુનલે એવું માન્યું હતું કે માલનો એક ભાગ આયાત દરમિયાન વેચવામાં આવ્યો હતો. ટ્રિબ્યુનલના આદેશ સામે બંને પક્ષોએ હાઈકોર્ટમાં બે-બે સુધારા દાખલ કર્યા હતા. ઉચ્ચ અદાલતે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓને મંજૂરી આપી હતી અને કરદાતા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓને ફગાવી દીધી હતી. તેમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે "વેચાણ પહેલાં આયાતનો પ્રસંગ બન્યો હોવાનું કહી શકાય તે પહેલાં તે જરૂરી છે કે વેચાણ આયાત પહેલા થવું જોઈએ" અને વેચાણ બેલ્જિયમમાં થયું ન હોવાથી માલના વિતરણના પ્રસંગે વેચાણનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. ત્યારબાદ અપીલકર્તા વિશેષ રજા દ્વારા આ અદાલતમાં

આવ્યા હતા. પ્રતિવાદીઓ વતી બે પ્રારંભિક વાંધાઓ ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા:(૧) અપીલકર્તાએ આ અદાલતમાં આવતા પહેલા સુપ્રીમ કોર્ટના નિયમો, ૧૯૫૦ના આદેશ-૧૩, નિયમ-૨નું પાલન કર્યું ન હતું; (૨) અપીલકર્તાએ આ અદાલતમાં માત્ર બે અપીલ દાખલ કરી હતી જ્યારે હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં ચાર પુનરીક્ષણ અરજીઓને આવરી લેવામાં આવી હતી.

ઠરાવ્યું:

(૧) અપીલકર્તાએ મદ્રાસ હાઈકોર્ટ સમક્ષ આદેશ-૧૩, નિયમ-૨ દ્વારા જરૂરી પ્રમાણપત્ર માટે અરજી દાખલ કરી ન હતી કારણ કે તે હાઈકોર્ટનો મત હતો કે આવી કોઈ અરજી મહેસૂલ બાબતોમાં નથી. તેથી આદેશ-૧૩, નિયમ-૨નું પાલન ન કરવાનું માફ કરી શકાય છે.

(૨) બે મૂલ્યાંકન આદેશોના સંદર્ભમાં અપીલકર્તા દ્વારા હાઈકોર્ટમાં બે સુધારા દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને રાજ્ય દ્વારા બે સુધારા દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેનો નિકાલ એક સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો. ચાર સુધારાઓની વિષયવસ્તુ બે આકારણીઓ હતી, એક મદ્રાસ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ અને બીજું સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ. અપીલકર્તા આ અદાલત સમક્ષ બે અપીલ દાખલ કરવામાં એકદમ યોગ્ય હતા.[૩૫૬ બી-ડી]

(૩) કેન્દ્રીય વેચાણવેરાના કાયદાની કલમ ૫ (૨) માં એવી કોઈ શરત મૂકવામાં આવી નથી કે વેચાણથી આકસ્મિક આયાત હોવાનું કહી શકાય તે પહેલાં તે જરૂરી છે કે વેચાણ આયાત પહેલાં હોવું જોઈએ. ઉચ્ચ અદાલતે આવું ખોટું માન્યું હતું.[૩૫૮ ડી-ઈ]

ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની. લિમિટેડ વિરુદ્ધ એસ. આર. સરકાર,
[૧૯૬૧] ૧-એસ. સી. આર.-૩૭૯ પર આધાર રાખ્યો હતો.

સિમેન્ટ માર્કેટિંગ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ મૈસૂર રાજ્ય, [૧૯૬૩]
૩-એસસીઆર-૭૭૭; સ્ટેટ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ મૈસૂર
રાજ્ય, [૧૯૬૩] ૩-એસસીઆર-૭૯૨ અને સિંગરેની કોલિયરીઝ કંપની
વિરુદ્ધ વાણિજ્યિક કરવેરા કમિશનર, હૈદરાબાદ, [૧૯૬૬] ૨-એસસીઆર-
૧૯૦ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

(૪) વર્તમાન કિસ્સામાં કરાર પરથી એ તદ્દન સ્પષ્ટ હતું કે કરારમાં
આકસ્મિક હતું કે એક્સલ-બોક્સ બોડીનું ઉત્પાદન બેલ્જિયમમાં કરવામાં
આવશે, ત્યાં તેનું નિરીક્ષણ કરવામાં આવશે અને માલ મેળવનાર માટે ભારતમાં
આયાત કરવામાં આવશે. બેલ્જિયમથી ભારતમાં માલસામાનની અવરજવર
કરપાત્ર વ્યક્તિ અને પુરવઠા મહાનિદેશક વચ્ચેના કરારની શરતોનું પાલન કરતી

હતી. તે માલને કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા અન્ય કોઈ હેતુ માટે વાળવામાં આવે તેવી શક્યતા ન હતી. પરિણામે વેચાણ કાયદાની કલમ-૫ (૨) હેઠળ માલની આયાત દરમિયાન થયું હતું અને તેથી તેને કરવેરામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી.[૩૫૮ એફ]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:

સિવિલ અપીલ નં.૧૪૩ અને ૧૪૪/૧૯૬૫.

કરવેરાના કેસોમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના ૧૬ ઓગસ્ટ, ૧૯૬૩ના ચુકાદા અને આદેશની તારીખથી વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ નં.૧૦૦, ૨૧૯, ૨૨૦ અને ૨૨૫/૧૯૬૨.

અપીલકર્તા માટે વેદ વ્યાસ અને કે. કે. જૈન.

પ્રતિવાદી માટે એ. રંગનાથમ ચેટ્ટી અને એ. વી. રંગમ.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ સીકરી દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

વિશેષ રજા દ્વારા આ બે અપીલ કરવેરાના કેસોમાં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના ચુકાદા વિરુદ્ધ નિર્દેશિત છે, જેમાં કેન્દ્રીય વેચાણવેરાના અધિનિયમ (૧૯૫૬નો ૬૪) ની કલમ ૫ (૨) નું અર્થઘટન સામેલ છે, જેને પછીથી અધિનિયમ તરીકે

ઓળખવામાં આવે છે. સંબંધિત હકીકતો આ છે. અપીલકર્તા કે. જી. ખોસલા એન્ડ કંપની, જેને હવે પછી કરદાતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, તેણે પુરવઠા અને નિકાલ મહાનિદેશક, નવી દિલ્હી સાથે એક્સલ-બોક્સ બોડીના પુરવઠા માટે કરાર કર્યો હતો. કરાર મુજબ માલનું ઉત્પાદન બેલ્જિયમમાં થવાનું હતું, અને ડીજીઆઈએસડી, લંડન અથવા તેના પ્રતિનિધિએ ઉત્પાદકોના કાર્યોમાં માલનું નિરીક્ષણ કરવાનું હતું. તેમણે નિરીક્ષણ પ્રમાણપત્ર બહાર પાડવાનું હતું. નિરીક્ષણના નાયબ નિયામક, ડબલ્યુ. એચ. અને એસ. મંત્રાલય, મદ્રાસ દ્વારા અન્ય એક નિરીક્ષણ કરારમાં સામેલ કરવામાં આવ્યું હતું. લંડનથી નિરીક્ષણ પ્રમાણપત્રની નકલ પ્રાપ્ત થયા પછી અને ચકાસણી અને દ્રશ્ય નિરીક્ષણ પછી ફોર્મ નં.ડબલ્યુએસબી.૬૫ પર નિરીક્ષણ નોંધો બહાર પાડવાની તેમની ફરજ હતી. માલનું ઉત્પાદન મેસર્સ લા બ્રુગોઈઝ ઇટી. નિવેલ્સ, બેલ્જિયમ. દ્વારા સ્પષ્ટીકરણો અનુસાર થવાનું હતું. કરદાતાને માલ મેળવનારને સ્ટોરની તપાસ અને ડિલિવરી પછી ૯૦ ટકા ચૂકવણી કરવાનો અધિકાર હતો અને બાકીની ૧૦ ટકા રકમ માલ મેળવનાર દ્વારા અંતિમ સ્વીકૃતિ પર ચૂકવવાપાત્ર હતી. એફ. ઓ. આર. ના આધારે ડિલિવરીના કિસ્સામાં, કરદાતાને રવાનગીના પુરાવા પર નિરીક્ષણ પછી ૯૦ ટકા ચૂકવણી અને સારી સ્થિતિમાં માલ મેળવનારાઓ દ્વારા સ્ટોરની પ્રાપ્તિ પછી ૧૦ ટકા બાકી રહેવાનો અધિકાર હતો. ડિલિવરીની તારીખ "ઓર્ડરની પ્રાપ્તિ અને માન્ય કાર્યકારી રેખાંકનોની તારીખથી તમારા આચાર્યના કાર્યોના ૮ મહિનામાં, એટલે કે ૩૧-૭-૧૯૫૭ દ્વારા અથવા અગાઉથી

ભારતમાં ડિલિવરી" હતી. કરારના અમલ માટે આકારણી કરનાર સંપૂર્ણપણે જવાબદાર હતો. કરારની કલમ ૧૭ (૧) દર્શાવે છે:

"એ/ટીમાં નિર્દિષ્ટ નિયમો અને શરતો અને તેની સાથે જોડાયેલ સમયપત્રક અનુસાર કરારના અમલ માટે કોન્ટ્રાક્ટર સંપૂર્ણપણે જવાબદાર છે. ઇન્સ્પેક્ટરે સ્ટોર્સ, સામગ્રી અથવા અન્ય વિગતો અને કરારમાં સામેલ કાર્ય અથવા કારીગરી (પછી ભલે તે કોન્ટ્રાક્ટરના ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલ પરીક્ષણ સાથે હોય કે વગર) ના સંદર્ભમાં જે મંજૂરી આપી હોય તે ખરીદનારને બંધનકર્તા રહેશે નહીં. અને નિરીક્ષક દ્વારા આપવામાં આવેલી કોઈપણ મંજૂરી અથવા સ્વીકૃતિ હોવા છતાં, જો કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ સ્ટોર્સ તમામ બાબતોમાં કરારના નિયમો અને શરતોને અનુરૂપ ન હોવાનું જણાય તો ખરીદનાર વતી સ્ટોર્સના માલ મેળવનાર માટે ગંતવ્ય સ્થાનેગંતવ્ય સ્થાને પહોંચ્યા પછી સ્ટોર્સને નકારી કાઢવું કાયદેસર રહેશે.

વધુમાં, કરદાતા ગંતવ્ય સ્થાને માલના સલામત આગમન માટે જવાબદાર હતો. એક સમર્થન દ્વારા ડીજીઆઈએસડી, લંડનને વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તે રેલવે સંપર્ક અધિકારી, કેર/ઓફ ડીજીએસઆઈડી, શાહજહાં રોડ, નવી

દિલ્હી સહિત તમામ સંબંધિત લોકોને નિયમિત રીતે પૂર્વ-નિરીક્ષણ વિલંબ અહેવાલો જારી કરે. તેમને નિરીક્ષણ પ્રમાણપત્રોની નકલો નિરીક્ષણ નિયામક, ડબલ્યુ. એચ. એન્ડ એસ. બોમ્બે મંત્રાલયને સમર્થન આપવા માટે પણ વિનંતી કરવામાં આવી હતી. સેલ્સ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા વધુમાં જાણવા મળ્યું છે કે "બેલિજયન ઉત્પાદકોએ ઉત્પાદન કર્યા પછી, લેડિંગ બિલ હેઠળ જહાજ દ્વારા અપીલકર્તાઓને માલ મોકલ્યો હતો જેમાં માલ મેળવનાર પોતે અપીલકર્તા હતા. માલ મદ્રાસ બંદર પર મોકલવામાં આવ્યો હતો, અપીલકર્તાના પોતાના કિલયરિંગ એજન્ટો દ્વારા તેને ચકાસવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ ખરીદદારોને પહોંચાડવા માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો.

આ કરાર મુજબ, કરદાતાએ પેરામ્બુર વર્ક્સ ખાતે દક્ષિણ રેલવેને રૂ. 1,74,029.50 ની કિંમતના એક્સલ-બોક્સ બોડી અને દક્ષિણ રેલવે, મૈસુરને રૂ. 1,32,987.75 ની કિંમતના એક્સલ-બોક્સ બોડી સપ્લાય કર્યા. સંયુક્ત વાણિજ્યિક કરવેરા અધિકારીએ ઠરાવ્યું હતું કે પહેલું વેચાણ મદ્રાસ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ અને બીજું સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ કરવેરા માટે જવાબદાર છે. તેમણે કરદાતાના દાવાને ફગાવી દીધો કે વેચાણ આયાતની પ્રક્રિયામાં હતું. તેમણે એવું ઠરાવ્યું હતું કે "માલ માટે વિદેશી વિક્રેતા અને સરકાર વચ્ચે કોઈ કરારનો સંબંધ નથી. માલ માત્ર વેચનારના માલ તરીકે મોકલવામાં આવતો હતો અને તેમના માટે બનાવાયેલ હતો. તે તેમના પોતાના તરીકે કિલયર

કરવામાં આવતો હતો અને કિલચરન્સ પછી ડિલિવર કરવામાં આવતો હતો. તેથી આ વ્યવહાર આંતરરાજ્ય વેચાણમાંનો એક છે અને આયાત દરમિયાનનો એક નથી. વેચાણ ત્યારે જ પૂર્ણ થાય છે જ્યારે માલ આ રાજ્યમાં પહોંચાડવામાં આવે છે અને તેથી તે આયાતને અનુકૂળ નથી. વેચાણના કરાર પરથી એ પણ જોવા મળે છે કે ડિલિવરીની શરતો એફ. ઓ. આર. મદ્રાસ છે. ફરીથી કરારની કલોઝ (૧) કહે છે કે જ્યાં ઇન્સ્પેક્ટરે સ્ટોરની સામગ્રી અથવા અન્ય વિગતો અને કરારમાં સામેલ કાર્ય અથવા કારીગરીના સંદર્ભમાં મંજૂરી આપી હોય તે કોઈપણ મંજૂરી ખરીદનારને બંધનકર્તા રહેશે નહીં અને ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલી કોઈપણ મંજૂરી અથવા સ્વીકૃતિ હોવા છતાં તે ખરીદનાર વતી સ્ટોરના માલવાહક માટે ગંતવ્ય સ્થાનેગંતવ્ય સ્થાને પહોંચ્યા પછી સ્ટોરને નકારી કાઢવા માટે કાયદેસર રહેશે. મારા દ્વારા રેખાંકિત શબ્દો પરથી એ જોવા મળશે કે માલની તપાસ કરવામાં આવી હોવા છતાં ખરીદનારે માલને નકારી કાઢવાનો અધિકાર અનામત રાખ્યો છે. તેથી વેપારીની દલીલમાં કોઈ બળ નથી કે માલ વેચાણના કરાર માટે યોગ્ય હતો.

કરદાતાએ બે અપીલ દાખલ કરી હતી પરંતુ અપીલ સહાયક કમિશનરે સંયુક્ત વાણિજ્યિક કરવેરા અધિકારી સાથે સંમત થઈને અપીલને નકારી કાઢી હતી. અપીલ પર અપીલ ટ્રિબ્યુનલે એવું ઠરાવ્યું હતું કે માલમાં રહેલી મિલકત ખરીદદારોને આપવામાં આવી ન હતી, જ્યારે માલ બેલિજયન ઉત્પાદકો પાસે

હતો અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણથી આયાત થઈ ન હતી. જોકે, ટ્રિબ્યુનલે કરદાતાઓની એ દલીલ સ્વીકારી હતી કે આયાત દરમિયાન રૂ. ૨૨,૯૮૩.૭૫ અને રૂ. ૧૦,૯૮૭.૫૦ ની હદ સુધીનું વેચાણ થયું હતું કારણ કે માલ દરિયામાં હતો ત્યારે કરારમાં સામેલ કરવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ કરદાતાએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ બે સુધારા દાખલ કર્યા અને મદ્રાસના વાણિજ્યિક કરવેરાના નાયબ કમિશનરે બે સુધારા દાખલ કરીને રૂ.૨૨,૯૮૩.૭૫ અને રૂ.૧૦,૯૮૭.૫૦.ઉચ્ચ અદાલતે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓને મંજૂરી આપી અને કરદાતા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓને ફગાવી દીધી. તેણે આકારણીકર્તાની એ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે માલમાં રહેલી મિલકત તે તબક્કે પસાર થઈ હોવાનું માનવું જોઈએ જ્યારે માલને બેલ્જિયમ ખાતે ઉત્પાદકોની ફેક્ટરીમાં પ્રતિનિધિ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. ઉચ્ચ અદાલતે કરદાતાનાની એ દલીલને પણ નકારી કાઢી હતી કે કરદાતાના દ્વારા સરકારી વિભાગને કરવામાં આવેલા વેચાણથી આયાત થયેલ હતી કારણ કે "વેચાણથી આયાત થયેલ હોવાનું કહેતા પહેલા, તે જરૂરી હતું કે વેચાણ આયાત પહેલાં થવું જોઈએ, અને વેચાણ બેલ્જિયમમાં ન થયું હોવાથી વેચાણથી આયાત થયાનો કોઈ પ્રશ્ન ન હતો.

અપીલના ગુણદોષો સાથે આપણે વ્યવહાર કરીએ તે પહેલાં, આપણે

પ્રતિવાદીઓ વતી શ્રી રંગનાથમ ચેટ્ટી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા બે પ્રારંભિક વાંધાઓનો નિકાલ કરવો જોઈએ. મેનેજમેન્ટ ઓફ હિન્દુસ્તાન કોમર્શિયલ બેંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ ભગવાન દાસ¹ પર આધાર રાખીને તેમણે વિનંતી કરી હતી કે કરદાતાએ વિશેષ રજા માટે અરજી કરતા પહેલા હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવા માટે રજા માટે અરજી દાખલ કરવી જોઈએ. અમને આ વાંધામાં કોઈ બળ દેખાતું નથી. તે સામાન્ય વાત છે કે મદ્રાસ ઉચ્ચ અદાલતે સંબંધિત સમયે સતત એવો મત રાખ્યો હતો કે મહેસૂલ સંબંધિત બાબતોમાં સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ કરવાની રજા માટે કોઈ અરજી હાઈકોર્ટ સમક્ષ રજૂ થતી નથી. આ સંજોગોમાં અમે સુપ્રીમ કોર્ટના નિયમોના આદેશ-૧૩, નિયમ-૨ની જરૂરિયાતને દૂર કરીએ છીએ અને વાંધાને નકારી કાઢીએ છીએ. તેમના દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલો બીજો પ્રારંભિક વાંધો એ હતો કે કરદાતાએ બે અપીલ નહીં પણ ચાર અપીલ દાખલ કરવી જોઈતી હતી કારણ કે ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ ચાર પુનરીક્ષણ અરજીઓ હતી. અમને આ વાંધામાં પણ કોઈ બળ દેખાતું નથી. બે મૂલ્યાંકન આદેશોના સંદર્ભમાં કરદાતા દ્વારા બે અને રાજ્ય દ્વારા બે સુધારા દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને એક સંયુક્ત ચુકાદા દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. ચાર સુધારાઓનો વિષય બે મૂલ્યાંકનો હતો, એક મદ્રાસ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ અને બીજો સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ. અમારા મતે, આ અદાલત સમક્ષ બે અપીલ દાખલ કરવામાં કરદાતા એકદમ યોગ્ય હતા.

¹ (૧૯૬૫) ૨-એસસીઆર-૨૬૫

કરદાતા તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી વેદ વ્યાસે અમારી સમક્ષ બે મુદ્દાઓ ઉઠાવ્યા હતા: પ્રથમ એ કે વેચાણ કાયદાની કલમ ૫ (૨) ના અર્થમાં આયાતની પ્રક્રિયામાં હતું; અને બીજું કે માલની મિલકત બેલિજયમમાં પસાર થઈ હતી અને પરિણામે વેચાણ બંધારણની કલમ-૨૮૬ (૧) (એ) ના અર્થમાં રાજ્યની બહાર હતું. અમારો અભિપ્રાય છે કે કરદાતાએ પ્રથમ મુદ્દા પર સફળ થવું જ જોઈએ, તેથી બીજા મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરવો જરૂરી રહેશે નહીં.

સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૫ (૨) પૂરી પાડે છે:

"૫(૨) માલનું વેચાણ અથવા ખરીદી ભારતના પ્રદેશમાં માલની આયાત દરમિયાન ત્યારે જ થઈ હોવાનું માનવામાં આવશે જ્યારે વેચાણ અથવા ખરીદી આવી આયાતના પ્રસંગો અથવા માલની ભારતના કસ્ટમ સરહદો ઓળંગે તે પહેલા માલના માલિકીના દસ્તાવેજોના હસ્તાંતરણ દ્વારા અસર પામે છે.

કાયદાની કલમ ૩, જે આંતર-રાજ્ય વેપાર અને વાણિજ્ય સાથે સંબંધિત છે, તે પણ નિર્ધારિત કરી શકાય છે કારણ કે તે સમાન પરિભાષાનો ઉપયોગ કરે છે અને આ અદાલત દ્વારા તેનું અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે. કલમ ૩ વાંચે છે:

"માલનું વેચાણ અથવા ખરીદી આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન થતી હોવાનું માનવામાં આવશે જો વેચાણ

અથવા ખરીદી –

(એ) એક રાજ્યમાંથી બીજા રાજ્યમાં માલસામાનની હેરફેરની પ્રસંગો; અથવા

(બી) માલની એક રાજ્યમાંથી બીજા રાજ્યમાં અવરજવર દરમિયાન માલિકીના દસ્તાવેજોના હસ્તાંતરણ દ્વારા પ્રભાવિત થાય છે.

કલમ ૩ માં બે સમજૂતીઓ ગોઠવવાની જરૂર નથી.

અમને એવું લાગે છે કે કલમ ૩ (એ) અને કલમ ૫ (૨) માં "માલસામાનની અવરજવરના પ્રસંગો" શબ્દનો સમાન અર્થ હોવો જોઈએ. ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની લિમિટેડમાં બોમ્બે વિરુદ્ધ એસ. આર. સરકાર², ન્યાયમૂર્તિ શાહે બહુમતી તરફથી બોલતા, કલમ ૩ નું અર્થઘટન નીચે મુજબ કર્યું:

"અમારા મતે, તેથી, કલમ ૩ ની કલમ (બી) માં એવા વેચાણનો સમાવેશ થાય છે જેમાં માલની મિલકત માલની હેરફેર દરમિયાન એક રાજ્યમાંથી બીજા રાજ્યમાં માલિકીના દસ્તાવેજોના સ્થાનાંતરણ દ્વારા પસાર થાય છે: કલમ ૩ ની કલમ (એ) કલમ

² (૧૯૬૧) ૧-એસસીઆર-૩૭૮:૧૧-એસ. ટી. સી.-૬૫૫

(બી) માં સમાવિષ્ટ વેચાણ સિવાયના વેચાણને આવરી લે છે, જેમાં એક રાજ્યમાંથી બીજા રાજ્યમાં માલની અવરજવર એ કરાર અથવા વેચાણના કરારની ઘટનાનું પરિણામ છે, અને માલની મિલકત કોઈપણ રાજ્યમાં પસાર થાય છે.

ન્યાયમૂર્તિ શાહના આ અવલોકનો, આ અદાલત દ્વારા ધ સિમેન્ટ માર્કેટિંગ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસુર^૩માં મંજૂરી સાથે ટાંકવામાં આવ્યા હતા. આ કેસ, તે સાચું છે, સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ સાથે વ્યવહાર નથી, પરંતુ કોર્ટ બંધારણના અનુચ્છેદ-૨૮૬ હેઠળ, તેના સુધારા પહેલાં, ઉદ્ભવતા સમાન પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરી રહી હતી, પરંતુ તે જ ખંડપીઠે અધિનિયમ (ધ સ્ટેટ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસુર^૪ હેઠળ ઉદ્ભવતા કેસની સુનાવણી કરતી વખતે એ ફરીથી ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની કેસ (ઉપરોક્ત) માં અવલોકનોને મંજૂરી આપી. ન્યાયમૂર્તિ સરકારે આ રીતે અવલોકન કર્યું:

"તો પછી પ્રશ્ન એ છે કે, વેચાણ વ્યાખ્યાના અર્થ હેઠળ બીજા રાજ્યથી મૈસુરમાં સિમેન્ટની હિલચાલનું કારણ બન્યું? ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની. લિમિટેડ વિરુદ્ધ એસ. આર. સરકાર

^૩ (૧૯૬૩) ૩-એસસીઆર-૭૭૭ : ૧૪-એસટીસી-૧૭૫

^૪ (૧૯૬૩) ૩-એસસીઆર-૭૮૨ : ૧૪-એસટીસી-૧૮૮

(સુપ્રા) એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે વેચાણથી કેન્દ્રીય વેચાણવેરાના કાયદાની કલમ ૩ (એ) ની અંદર એક રાજ્યમાંથી બીજા રાજ્યમાં માલની અવરજવરની ઘટના બને છે, જ્યારે અવરજવર "કરાર અથવા વેચાણના કરારની ઘટનાનું પરિણામ હોય છે". વિવાદિત વેચાણમાં સંબંધિત સિમેન્ટ વાસ્તવમાં બીજા રાજ્યમાંથી મૈસૂરમાં ખસેડવામાં આવી હતી તે વાતને નકારી શકાય નહીં. પ્રતિવાદીઓ માત્ર દલીલ કરે છે કે અવરજવર કરાર અથવા વેચાણના કરારની ઘટનાનું પરિણામ ન હતું.

તે પછી આ અદાલતે કેસની હકીકતો પર શોધી કાઢ્યું હતું કે બીજા રાજ્યમાંથી મૈસૂરમાં સિમેન્ટની હેરફેર એ વેચાણના કરાર અથવા આવા કરારની ઘટનાના કરારનું પરિણામ હતું. આ અદાલતે આ પ્રશ્ન પડેલ નહીં કે માલસામાનની હેરફેર પહેલાં મિલકત પસાર થઈ હતી કે નહીં, અને તેનું કારણ એ હતું કે ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની વિરુદ્ધ એસ. આર. સરકાર (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય અનુસાર મિલકત એક રાજ્યમાં પસાર થઈ હતી કે નહીં તેનાથી કોઈ ફરક પડતો ન હતો. ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની (ઉપરોક્ત) કેસ ફરીથી સિંગરેની કોલિયરીઝ કંપની વિરુદ્ધ વાણિજ્યિક કરવેરા કમિશનર, હૈદરાબાદ⁵ માં આ અદાલત દ્વારા અનુસરવામાં આવ્યો હતો.

⁵ (૧૯૬૬) ૨-એસસીઆર-૧૯૦

પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ. રંગનાથમ ચેટ્ટીએ અમને ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની (ઉપરોક્ત) કેસમાં ન્યાયમૂર્તિ શાહના અવલોકનો વાંધાજનક હોવાનું માનવા અને આ પ્રશ્ન પર નવેસરથી વિચાર કરવા સુચવેલ હતું. અમે આ તબક્કે પ્રશ્ન ફરીથી ખોલવામાં અસમર્થ છીએ. ન્યાયમૂર્તિ શાહ કાયદાની કલમ ૩૦૩ અર્થઘટન કરી રહ્યા હતા, અને અદાલત મુખ્યત્વે કલમ ૩ (બી) ના અર્થઘટન સાથે સંબંધિત હોવા છતાં, કલમ ૩ (બી) ના સાચા અર્થઘટન પર પહોંચવા માટે કલમ ૩ (એ) ના અર્થઘટન પર વિચાર કરવો જરૂરી હતો. વધુમાં આ અવલોકનોને ધ સિમેન્ટ માર્કેટિંગ કંપની ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસુર (ઉપરોક્ત), ધ સ્ટેટ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ મૈસુર (ઉપરોક્ત) અને સિંગરેની કોલિયરીઝ કંપની વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ કોમર્શિયલ ટેક્સ, હૈદરાબાદ (ઉપરોક્ત) માં મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. સ્ટેટ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન (ઉપરોક્ત) કેસમાં, જ્યાં સુધી આકારણી વર્ષ ૧૯૫૭-૫૮ માટે આકારણીની વાત છે, આ અદાલતે ટાટા આયર્ન એન્ડ સ્ટીલ કંપની (ઉપરોક્ત) કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને લાગુ કર્યા હતા. તદનુસાર અમારું માનવું છે કે ઉચ્ચ અદાલતે એવું માનવું ખોટું હતું કે વેચાણને આકસ્મિક આયાત હોવાનું કહી શકાય તે પહેલાં તે જરૂરી છે કે વેચાણ આયાત પહેલાં હોવું જોઈએ.

આગામી પ્રશ્ન એ ઊભો થાય છે કે શું બેલિજયમથી મદ્રાસમાં એક્સલ-બોક્સ બોડીની હિલચાલ વેચાણના કરારમાં કરારનું પરિણામ હતું કે આવા

કરારની ઘટના હતી. અમને એવું લાગે છે કે કરાર પરથી તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે તે કરાર માટે આકસ્મિક હતું કે એક્સલ-બોક્સ બોડીનું ઉત્પાદન બેલિજયમમાં કરવામાં આવશે, ત્યાં નિરીક્ષણ કરવામાં આવશે અને માલ મેળવનાર માટે ભારતમાં આયાત કરવામાં આવશે. બેલિજયમથી ભારતમાં માલસામાનની અવરજવર કરપાત્ર વ્યક્તિ અને પુરવઠા મહાનિદેશક વચ્ચેના કરારની શરતોને અનુસરીને કરવામાં આવી હતી. આ માલને કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા અન્ય કોઈ હેતુ માટે વાળવામાં આવે તેવી શક્યતા ન હતી. પરિણામે અમારું માનવું છે કે વેચાણ કાયદાની કલમ ૫ (૨) ની અંદર માલની આયાત દરમિયાન થયું હતું અને તેથી તેને કરવેરામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે. પરિણામે અપીલની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, ઉચ્ચ ન્યાયાલયના ચુકાદાને ઉલટાવી દેવામાં આવે છે અને મૂલ્યાંકનના આદેશોને રદ કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તાનો ખર્ચ અહીં અને હાઈકોર્ટમાં થશે. સુનાવણી ફીનો એક સમૂહ.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to

understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.